

VZPOMÍNKA NA PROFESORA MILANA BOUCHALA (29. 1. 1925 – 10. 7. 2004)

V červenci uplyne 10 let od smrti významného brněnského psychiatra a psychoterapeuta, prof. MUDr. Milana Bouchala, CSc., jehož osobnost bych rád čtenářům České a slovenské psychiatrie připomenul.

Milan Bouchal patří mezi zakladatele moravské eklektiko-integrativní psychoterapeutické školy, jejíž koncepci rozvíjel pod názvem syntetický a diferencovaný přístup. Vnesl do psychoterapeutické praxe autogenní trénink, a to nejprve nižší stupeň, jehož položky modifikoval pro využití ve skupině, a později i vyšší stupeň, jehož fantazijní prožitky využíval jako projektivní materiál pro skupinovou práci. Skupinová psychoterapie byla další oblastí, kterou tvořivě rozvíjel. V roce 1966 založil na brněnské psychiatrické klinice terapeutickou komunitu pro neurozy, která nesla některé znaky tehdy populární Knoblochovy Lobče, a vypracoval pro ni teoretický rámec se zavedením výstižných pojmů. Označil ji jako „heteronomní“, protože na oddělení kliniky nebylo možno na rozdíl od „autonomní“ komunity v Lobči skupinově pracovat se všemi pacienty oddělení, ale jen s jejich vybranou motivovanou částí. Skupinovou práci pak obohacoval různými původními technikami, např. tematickou orientací (doplňující orientaci biografickou a interakční), pro niž vytvořil seznam nabízených témat k diskusi, „sezením při svíčce“, nebo skupinovou diskusi při chůzi během vycházky či výletu, kterou označil jako peripatetickou psychoterapii. Frustraci členů skupiny děletrvajícím mlčením terapeuta, které bylo populární v některých analyticky vedených skupinách, neměl rád. Byl připraven převzít počáteční zodpovědnost za skupinové dění a teprve postupně učit skupinu samostatnosti. Projevovalo se to i ve výcvikových skupinách terapeutů, které vedl. Vzpomínám, jak v prešovském výcvikovém kurzu v roce 1973 odehnal myš, která jeho skupinu obtěžovala. Pomohl skupinové dění rozběhnout a pak se stáhl, připraven znovu zasáhnout, kdyby dynamika vážla. Ve své brněnské terapeutické komunitě navrhl zavést funkci „zlého muže“ (či „zlé ženy“), dbajícího o pořádek a kárajícího či trestajícího nepořádné pacienty, ve které se členové terapeutického týmu měli střídát, aby to některému z nich „nezůstalo natrvalo“. O všem pravidelně publikoval odborné časopisecké stati, a to obvykle s kolektivem spolupracovníků, nebo aspoň s jedním či dvěma spoluautory. Články psal snadno, bez chvatu a nervozity. Rád vzpomínám, jak mne pozval, abych s ním na některých spolupracoval. Sedli jsme si v jeho pracovně ke kávě a přátelsky debatovali. Když se zdálo, že nějaká myšlenka dozrála, tak jsme ji zapsali. Článek se vytvářel

jakoby mimochodem a dopadl obyčejně dobře. Milan měl také intenzivní zájem psychoterapeutické metody nejen využívat, ale také vědecky zkoumat jejich účinnost. Toto přání si splnil ve spolupráci s pražským Psychiatrickým centrem (zejména P. Baudišem a C. Škodou) v dobře naplánovaném výzkumném projektu na srovnávání tří léčebných skupinových programů pro neurotiky a na zkoumání významu délky jejich hospitalizace.

Bouchalova mnohaletá spolupráce s profesorem PhDr. Robertem Konečným vyústila mimo jiné v publikaci učebnice *Psychologie v lékařství*, která v letech 1966, 1971 a 1979 vyšla ve třech doplňovaných vydáních a v roce 1974 také v ruském překladu. Byla základní příručkou pro výuku mediků v tomto předmětu, kterou v Brně zajišťovalo jím zřízené oddělení lékařské psychologie při psychiatrické klinice.

Milan rád učil. Nebyl žádný dramatický řečník, mluvil spíše tiše a nepříliš výrazně, jako by si sám pro sebe pohrá-

val s myšlenkami, a nikoho nenutil, aby je sdílel. Sledování jeho přednášek z psychiatrie nebo lékařské psychologie vyžadovalo na straně posluchačů aktivní pozornost. Kdo však vyvinul určité úsilí a přestal se v lavici bavit s kolegy, byl odměněn zajímavými, podnětnými a vtipně podanými informacemi.

Milan byl expertem v oblasti hypnózy. Při hypnotizaci používal tichý nedirektivní uspávací postup s permissivními terapeutickými sugescemi. Při demonstracích pro mediky přitom dokázal předvést s klidnou samozřejmostí nejsložitější hypnotické fenomény. Rád při takové příležitosti zkoumal různé racionalizace nevědomě motivovaného chování, k němuž došlo na základě experimentálních posthypnotických sugescí (poznatky jsme společně zpracovali do anglického článku). Podílel se aktivně na kroměřížských výcvikových kurzech hypnoterapeutů a od roku 1970 byl po řadu let předsedou sekce pro hypnózu České psychiatrické společnosti.

Milan rád cestoval a byl přitom zcela nenáročný. Při naší společné cestě s Petrem Hájkem autem na mezinárodní psychoterapeutický kongres v Oslo v roce 1973 nám po skončení sjezdu nechal svůj kufřík v autě, sbalil si malý raneček a vydal se sám za severní polární kruh hledat podle Čapkovy „Cesty na sever“ nejsevernější evropskou psychiatrickou léčebnu.

Milan dovedl také výborně přispět ke společenské zábavě, mj. i hrou na kytaru nebo na klavír. Dovedl hrát k písničkám na přání i preludovat „jenom tak“, nebo provokovat k tanci divokým rytmem, měl smysl pro jemný humor (byť někdy i trochu morbidní), dovedl vyprávět vtipy a skládat

vtipné písničky či básničky přátelům k různým příležitostem. Sbíral i vymýšlel anekdoty o psychiatrických pacientech a psychiatrech, o čemž svědčil i nenápadný svazek s názvem Psychoanekdoty, který by byl ušel pozornosti odborné veřejnosti, nebýt podrážděné reakce profesora Vondráčka, který se cítil jednou adresnou anekdotou dotčen a žádal její „odvolání“ v Československé psychiatrii. Doplněné vydání vyšlo v roce 1998 pod názvem „Moudrosti bláznů“ a o rok později následovaly Bouchalovy autobiografické příběhy „Cesta do hlubin psychiatrovny duše“.

Milan byl oblíbený u pacientů, studentů, kolegů i svých podřízených a také u žen. Jistě se na tom podílela jak jeho vtipnost, tak také slušnost a tolerance, které se odrážejí i v jedné typické rýmovačce z jeho poslední zmiňované knížky:

*Když to žena už
dělá s nechutí,
tak ji slušný muž
k tomu nenutí.*

Na rozdíl od Jaroslava Skály, jehož seniorským krédem bylo „být stále ve středu dění, ale nikomu nepřekážet“, Milan Bouchal po své sedmdesátce profesionální dění postupně opouštěl, odhlašoval se z odborných společností, přestal se účastnit konferencí a výcviků a ve věku 79 let se tiše vytratil. Zůstává však trvale v paměti těch, které léčil, které učil a se kterými spolupracoval.

prof. PhDr. Stanislav Kratočvíl, CSc.

S LARSEM WEISÆTHEM O REAKCÍCH NA TRAUMA, HRDINECH A VRAZÍCH

Profesor Lars Weisæth je norský psychiatr a jeden z nejvýznamnějších světových odborníků na výzkum traumatu. Pracuje v Národním vědeckém centru pro studium násilí a traumatického stresu (NKVTS). Zabývá se výzkumem psychických traumat způsobených sexuální násilím, přírodními katastrofami nebo traumaty při odchodu z vlasti. Věnuje se psychoterapii, psychologii traumatu a vojenské psychiatrii. Je žákem Leo Eitingera, absolventa brněnské lékařské fakulty, vězně z Osvětími a komtura Norského královského řádu sv. Olava (viz např. Konečný M, Antonová B: Leo Eitinger – svědek trýznivého století. Čes a slov Psychiat 2012; 108 (5): 268–269). Svůj výzkum zaměřil například na reakce spojené

s nehodou na ropné plošině Alexander Kielland, při které zemřelo 123 lidí, nebo s vlakovým neštěstím u Åsty v Norsku, které si rovněž vyžádalo oběti na životech. Pracoval s postiženými po vlně tsunami v Thajsku v roce 2004 i s přeživšími a rodinami obětí po útoku na ostrově Utøya.

Ve své vědecké činnosti se věnujete především traumátům, násilí a jeho obětem. Jak jste se k tomuto tématu dostal?

O psychiatrii jsem se začal zajímat ze stejného důvodu, z jakého jsem šel na medicínu. Chtěl jsem kombinovat přírodní a humanitní vědy. A k traumatu a jeho obětem